

Jyväskylän kaupungin metsäohjelmatyön lähtötilanteen kartoitus

Akordi Oy

1.12.2016

1. Johdanto	3
2. Lähtötilanne ja osapuolet	4
3. Metsäohjelmatyön lähtökohdat	8
Arvokeskustelu ja yhteensovittaminen: Miten sovitetään yhteen talous, metsänhoito/-käyttö ja suojele? .	8
Metsäohjelma aidon yhteistyön paikka	10
4. Suositukset	12

1. Johdanto

Mikä on lähtötilanteen kartoitus?

Lähtötilanteen kartoitus on menetelmä, jonka tarkoituksena on selvittää yhteistyön edellytyksiä ja esteitä sekä tärkeimpiä teemoja erilaisissa suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseissa. Menetelmää käytetään joko sellaisenaan tai osana laajempaa neuvottelu- tai sovitteluprosessia, johon kutsutaan eri sidosryhmien edustajia ratkomaan yhteisiä ongelmia.¹

Kartoituksen tuloksena syntyy tilannekuva keskeisistä asiakysymyksistä, osapuolista ja näiden intresseistä sekä mahdollisista jännitteistä ja ristiriidoista. Kartoitus tuottaa myös arvion siitä, onko olemassa edellytyksiä sidosryhmien kokoon kutsumiselle. Lisäksi se tuottaa tilaajalle / kokoonkutsujalle suosituksia mahdollisen prosessin linjauksista.

Tätä kartoitusta voidaan hyödyntää jatkossa varsinaisen metsäohjelmatyön alkaessa, prosessin yhteisen "esityslistan" ja tärkeimpien teemojen tunnistamisessa. Kaiken kaikkiaan kartoitus tarjoaa kaikille osapuolille yhteisesti jaetun ja uskottavan kuvauksen prosessin lähtökohdista sekä ensimmäisen kosketuksen metsäohjelmaprosessiin ja kokemuksen kuulluksi tulemisesta.

Jyväskylän metsäohjelmatyön lähtötilanteen kartoitus pohjautuu osallisten haastatteluihin, jotka on toteutettu neutraalin fasilitaattorin toimesta haastatteleamalla riittävän laajasti eri sidosryhmien edustajia. Ulkopuolisen tekemänä selvitys tuottaa mahdollisimman riippumattoman ja tasapuolisen kuvan tilanteesta ja edessä olevista haasteista. Tämä takaa myös haastattelujen luottamuksellisuuden ja sen, että osapuolet voivat vapaasti kertoa prosessiin liittyvistä huolenaiheistaan.

Akordin rooli

Akordi Oy toimii neutraalina kartoittajana ja on sitoutunut toiminnassaan alan kansainvälisesti hyväksytyihin eettisiin standardeihin². Akordi ei ole minkään osapuolen puolella, tai vastaavasti voidaan ajatella, että kaikkien osapuolten puolella yhtä lailla. Akordi ei ole sitoutunut mihinkään tiettyyn lopputulokseen, vaan pyrkii edistämään osapuolten välistä keskustelua ja työskentelyä. Akordi Oy:n tehtävänä ei ole käsitellä tai ratkaista metsäohjelmaan liittyviä kysymyksiä muutoin kuin osapuolten yhteistyön haasteina.

Projektin taustaa

Jyväskylän kaupunki on käynnistämässä uuden metsäohjelman laatimista reaktiona muuttuneeseen toimintaympäristöön. Metsäohjelman laadinnan aikana saman pöydän ääressä tulee istumaan tahoja, joilla kaikilla on todennäköisesti useita erilaisia tavoitteita ja arvoja koskien kaupungin metsien hoitoa ja tulevaisuutta. Tästä syystä kaupunki on valinnut alustavasti lähestymistavakseen avustetun neuvotteluprosessin, joka korostaa yhteen sovittavaa, kaikki näkökulmat huomioon ottavaa ja oppivaa suhtautumista koko prosessin ajan esille tuleviin kysymyksiin.

---

¹ Lähtötilanteen kartoitusta kutsutaan joskus myös nimillä kokoon kutsumisen kartoitus (convening assessment) tai konfliktin kartoitus (conflict assessment). Menetelmästä lisää ks. Peltonen, Lasse & Jonna Kangasoja (2009) Konfliktien kartoitus suunnittelun apuvälineenä. Yhdyskuntasuunnittelu 47:4, 88-97.

² Ks. www.akordi.fi

Kartoituksen toteutus

Kartoituksen pohjana on eri osapuolten haastattelut, jotka toteutettiin kesä- ja syyskuussa 2016. Haastattelijoina toimivat Akordi Oy:n Jonna Kangasoja ja Sanna Rönkkönen. Haastattelut kestivät keskimäärin tunnin. Haastattelut toteutettiin yksilö-, pari- tai kolmen hengen ryhmähaastatteluina kasvokkain Jyväskylässä.

Kartoitus aloitettiin Jyväskylän kaupungin toimijoiden haastatteluilla kesäkuussa. Kartoitushaastatteluja jatkettiin syyskuussa haastatteleamalla eri sidosryhmien edustajia.

Haastateltuja henkilöitä oli yhteensä 24: Jyväskylän kaupungilta 11 henkilöä, yhdistyksistä 7 henkilöä, valtionhallinnon ja –liikelaitoksen edustajia 5 ja tutkimuksen puolelta yksi.

2. Lähtötilanne ja osapuolet

Kaupungin metsäsuunnitelma laadittiin vuorovaikutteisena prosessina noin 10 vuotta sitten vuosille 2005-2014 ja tietyt laaja-alaiset periaatteet kumpuavat 10 vuoden takaa. Niiden osalta on tunnistettu tarve ajantasaistaa kaupungin periaatelinjauksia, sillä nykyisen kaltainen metsäsuunnitelma ei pysty vastaamaan asukkaiden ja ympäristönsuojelun tarpeisiin (mm. asukkaiden yhä suurempi kiinnostus omaa elinympäristöään kohden, lainsäädännön muutokset, ilmastonmuutokseen sopeutuminen, biotalouden merkityksen korostuminen sekä muut ympäristökysymykset). Lisäksi kaupungin kuviotasoinen metsäsuunnitelma selontekoineen, jota pidetään yllä jatkuvasti päivittäen, ei ole riittävä väline kertoa kuntalaisille kaupungin metsien hoidon ja käytön periaatelinjauksista. Poliittisista ryhmistä on tullut jonkun verran kyselyä metsäohjelman päivittämiseksi. Muuta akuuttia ulkopuolista tarvetta tämän tyylliselle metsäsuunnitelman päivittämiselle ulkopuolelta ei ole tunnistettu.

Jyväskylän kaupunki

Toiveet ohjelmalta

Keskustelun ja erilaisten tarpeiden huomioimisen kautta saadaan rakennettua metsäohjelma, jolla saadaan hyväksyttävyyttä kaupungin tavalle toimia. Prosessin aikana toivotaan yhteistyön ja luottamuksen lisääntyvän ja kaikkien oppivan laajentamaan omaa ja ymmärtämään toisten näkökulmaa. Metsäohjelman toivotaan toimivan operatiivisena työkaluna kaupungin sisällä ja sidosryhmiin päin helpottaen eri tahojen työtä.

Jyväskylän kaupunki laatii metsäohjelman yhdessä sidosryhmiensä kanssa ja on siksi keskeisessä ja aktiivisessa roolissa ohjelmatyössä. Kaupungin toiveena on periaatetason keskustelun käyminen kaupungin metsien merkityksestä, hoidosta ja käytöstä, ja sitä kautta laajan hyväksynnän saaminen kaupungin tavalle toimia. Toiveena on, että talouden, virkistyskäytön ja suojelun tarpeet tulisivat viisaasti huomioitua ohjelmassa. Konkreettista yhteistä harkintaa ja ongelmanratkaisua tarvitaan siellä, missä näiden tavoitteiden todetaan olevan keskenään ristiriidassa. Ohjelmasta toivotaan vahvaa operatiivista työkalua kaupungin sisäiseen käyttöön helpottaen eri vastuualueiden omaa ja yhteistä työtä. Kuntalaisille ohjelmasta toivotaan helposti lähestyttävää dokumenttia ja myös toimintatapaa, jonka avulla metsänhoidon periaatteet ovat avoimia kriittisellekin tarkastelulle ja kiinnostuneiden saatavissa selkeässä muodossa. Tärkeänä toiveena on myös yhteistyön ja luottamuksen parantaminen sekä kaupungin sisäisesti että sidosryhmiin päin. Ohjelmatyön

tavoitteena on yhteinen laajempi kehys, joka syntyy siitä, että kunkin oma näkökulma laajentuu toisten näkökantoja ymmärtämällä. Organisaation sisällä on tehty paljon työtä sen eteen, että ohjelmatyölle olisi hyvät lähtökohdat. Kaikki haluavat varmistaa, että eri tahoja kuullaan metsäohjelman laadinnassa aidosti ja ettei prosessi itsessään lisää vastakkainasetteluja.

Viranomaiset ja tutkimusyhteisö

Toiveita ohjelmalta

Viranomaisten ja tutkimusyhteisön toiveet keskittyvät pääosin kaupungin metsänhoito- ja käyttötoimenpiteisiin sekä kaupungin maankäyttöön. Monipuolisia tiedollisia taustoja peräänkuulutettiin mietittäessä metsäohjelman painotuksia suojelun, virkistyskäytön ja talouden välillä.

Viranomaisten ja tutkimusyhteisön toiveet liittyvät kokonaisvaltaiseen maisema- ja viherjatkumo suunnitteluun, siten ettei päädyttäisi epätarkoituksenomaisiin ratkaisuihin. Asukkaiden huomioimista, valistamista ja mukaan ottamista ohjelman suunnitteluun pidetään tärkeänä. Lisäksi asukkaita on huomioitava niin, että lähimetsien hoidossa painotetaan luontoa ja virkistystä (viheralueiden käsittelyä vietäisiin kevyempään suuntaan), metsiä käytettäisiin opetusmetsinä ja koko ohjelmatyö hintoineen olisi avoin ja läpinäkyvä. Ohjelman toivottiin nojautuvan tutkittuun ja taustoiltaan monipuoliseen tietoon: siksi ohjelman pohja toivottiin tehtävän ammattilaisvetoisesti ja asukkaat pääsisivät vaikuttamaan pohjatyön jälkeen. Lisäksi toivottiin, että ohjelmatyön valmistelussa otetaan oppia jo tehdyistä saman tyyppisistä ohjelmista tai ohjeista, esim. suojelualueiden hoidon ja käytön periaatteista. Ohjelma täytyy myös suunnitella siten, ettei tehtäisi ohjelmaa vain ohjelman vuoksi vaan paino olisi toteutettavissa toimenpiteissä ja se jalkautuisi muissakin kaupungin strategioissa. Metsistä saatavia tuotto-odotuksia toivottiin kohtuullisiksi, sillä toimitaan kuitenkin kaupunkilaisten lähiympäristössä.

Huolet

Haasteena nähdään tasapainon löytäminen erilaisten intressien välillä. Pelkona oli liian aikaisin asetettavat hakkuutavoitteet, jotka syövät suunnitteluvaraa, rajoittavat tekemistä, kasvattavat hakkuukuvioita ja koventavat metsänhoidon menetelmiä. Näillä voi olla luonnon monimuotoisuuden kannalta haitallisia seurauksia. Pelkona oli myös, että kaupunkilaisten virkistysmetsät voivat kärsiä asetetuista hakkuutavoitteista. Tutkimustiedon ja analyysien tulosten ohittaminen metsäohjelman laatimisessa herätti myös huolta haastateltavissa. Pelkona oli, että liian äänekkäät etujärjestöt ajavat tutkitun tiedon ja kansalaismielipiteen ohi ja että asiantuntijoiden ja lobbarien roolit sekoittuvat ihmisiltä.

Taulukko 1. Viranomaisten ja tutkimusyhteisön toiveet ja huolet

Toiveet	Huolet
<ul style="list-style-type: none"> - Käytetään monipuolisia tiedollisia taustoja painotuksia mietittäessä - Asukkaiden mukaan ottaminen ja huomioiminen tärkeää - Otetaan oppia jo tehdyistä saman tyyლისistä ohjelmista - Ohjelman paino toteutettavissa toimenpiteissä - Jalkautuminen myös muissa strategioissa 	<ul style="list-style-type: none"> - Liian aikaisessa vaiheessa asetetut hakkuutavoitteet -> rajoittaa tekemistä - Tutkimus- ja analyysitulosten ohittaminen - Äänekkäät etujärjestöt ajavat tutkimustiedon ohi

Yhdistykset

Toiveet ohjelmalta ja kaupungin metsien hoidolta

Yhdistysten edustajilla toiveet liittyvät erityisesti kaupungin metsien hoitoon: metsiä toivotaan hoidettavan ensisijaisesti asukkaiden virkistyskäytön ja luonnon monimuotoisuuden ehdoilla eikä mentäisi "euro edellä." Luontopolkujen ja reitistöjen katkeamattomuus ja maisemat koetaan tärkeinä. Metsien talouskäyttö kohdennetaan luonto- ja virkistysarvoiltaan vähäarvoisemmille alueille ja näilläkin alueilla noudatetaan kestävänsä metsätalouden periaatteita.

Metsäohjelman toivotaan pohjautuvan tutkittuun tieteelliseen tietoon ja että metsien käyttöä ohjaisi tietämys luonto- ja virkistysarvojen ja puuvarojen sijoittumisesta. Kaupungin toivotaan ottavan vastuuta metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttäjänsä, niin että kaavoitus, metsänhoidon periaatteet sekä suojele- ja ennallistamistoimet tukevat tavoitetta. Toiveena myös on, että metsäalueita käytetään laajasti koulujen opetustoiminnassa ja lasten luontosuhteen kehittämisessä. Metsäohjelman etenemisestä toivotaan viestimistä kaupunkilaisille.

Huolia liittyen metsäohjelmaan ja kaupungin metsien hoitoon

Suurimmat huolet liittyivät pääosin kysymykseen taloudellisten näkökulmien painoarvosta: alkaako metsätalouden ja biotalouden tehostaminen, vai pystyykö kunta jatkossakin ottamaan huomioon virkistysnäkökulmat ja toteutuvatko laajat suojelualuevaraukset, joita kaavaan on merkitty? Myös liian rajut maisemalliset muutokset aiheuttivat huolta. Suuri pelko kiteytyy myös voimasuhteisiin: kenen sana painaa ja pääseekö ohjelmaan oikeasti vaikuttamaan, vai onko osallistaminen näennäistä.

Taulukko 2. Yhdistysten toiveita ja huolia

Toiveet	Huolet
<ul style="list-style-type: none"> - Toiveet liittyivät erityisesti kaupungin metsien hoitoon: mentäisiin virkistyskäytön ja luonnon monimuotoisuuden ehdoilla, ei euro edellä - Reitit ja maisemat tärkeitä - Ohjelma pohjautuisi tutkittuun tieteelliseen tietoon - Kaupunki tunnistaisi vastuunsa metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttäjänä - Metsien käyttö opetustoiminnassa ja luontosuhteen kehittäjänä 	<ul style="list-style-type: none"> - Taloudellisten näkökulmien painoarvo: pystyykö kunta huomioimaan virkistysnäkökulmat ja suojelun - Voimasuhteet: kenen sana painaa ja pääseekö oikeasti vaikuttamaan

Etujärjestö

Toiveet

Metsien luokittelu käyttötarkoituksen mukaan koettiin ohjelmatyön sisällölliseksi lähtökohdaksi. Talousmetsien osalta hoito jätettäisiin ammattilaisille, mutta muissa metsissä huomioitaisiin erityisesti rajanaapurit. Kaupungin aktiivisuutta ja aloitteellisuutta maanomistajiin päin toivottiin maankäyttöön liittyvässä suunnittelussa, erityisesti tiestöön ja kuljetuksiin liittyvissä kysymyksissä. Myös uusia avauksia toivottiin pohdittavaksi liittyen metsien hallintamuotoon. Ohjelman lopputulemasta toivottiin pikemmin mahdollistavaa kuin tiukkoja rajoja lyövää. Metsäohjelmassa lyhyen tähtäimen poukkoilua ei nähdä hyvänä eli ohjelmaan tarpeeksi pitkä aikajänne (esim. 10 v.). Näkökulmien laajentamista pidettiin tarpeellisena.

Huolet

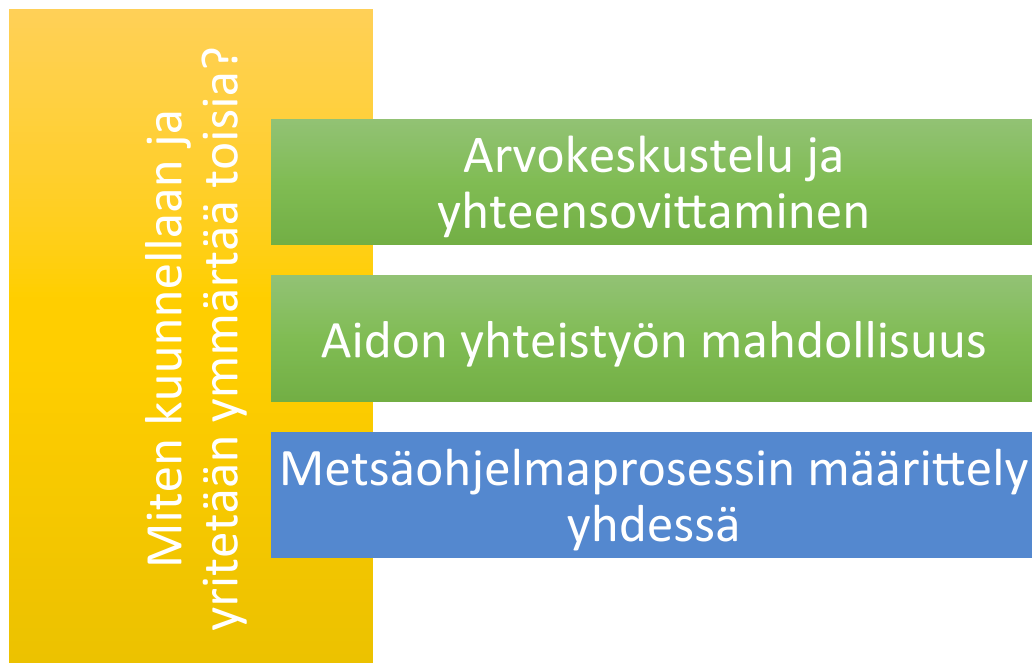
Metsien kestäväää käyttöä pidetään avaimena ilmastonmuutoksen hillintään ja siksi metsien museoiminen lajiston suojelemiseksi nähtiin huolestuttavana. Erilaisten intressien yhteensovittaminen nähtiin haasteellisena.

Taulukko 3. Etujärjestön toiveet ja huolet

Toiveet	Huolet
<ul style="list-style-type: none"> - Metsänomistaja, tässä tapauksessa kaupunki, avainasemassa päätöksenteossa - Vuoropuhelu kaupungin kanssa jo maankäyttöä suunniteltaessa - Metsien luokittelu tärkeitä - Talousmetsien hoito ammattilaisille, muiden metsien osalta rajanaapureiden huomioiminen tärkeää 	<ul style="list-style-type: none"> - Metsä museoidaan - Vuoropuhelu jää siihen vaiheeseen, kun pyydetään lausuntoja

3. Metsäohjelmatyön lähtökohdat

Yleinen näkemys haastatteluissa on, että ohjelmatyössä halutaan käydä tarpeellista keskustelua metsien merkityksestä ja toimintatavoista sekä hakea yhteistä näkemystä saman pöydän ääressä. Tiedossa on, että periaatetason keskustelua on käytävä metsäohjelman painotuksista: suojelulla, metsien virkistyskäytöllä ja metsätaloudella on vastakkaisia ja ristiriitaisia intressejä ja näiden intressien yhteensovittaminen nähdään haasteellisena. Toisaalta haasteita ei nähty ylitsepääsemättömän vaikeina. Kaikilla osapuolilla on myös ymmärrys siitä, että kaupungin metsillä on jotain tuotto-odotuksia, mutta onko se ohjelmatyön lähtökohta. Arvokeskustelu on välttämätön: mikä/mitä on metsä?

Kuva 1. Metsäohjelmatyön lähtökohdat teemoittain. Toisten kuuntelu ja ymmärtäminen ovat edellytyksiä muiden teemojen haasteisiin vastaamiselle. Kuuntelun ja ymmärtämisen haasteisiin voidaan vastata hyvällä prosessin suunnittelulla.

Arvokeskustelu ja yhteensovittaminen: Miten sovitetaan yhteen talous, metsänhoito/-käyttö ja suojelu?

Metsien merkitys on moninainen ja metsä tarkoittaa eri toimijoille eri asioita, sillä arvot ja intressit vaihtelevat toimijasta riippuen kaupungin sisälläkin. Jyväskylä on iso metsänomistaja, jonka metsille on asetettu tuotto-odotuksia. Toisaalta kaupungin toivotaan tunnistavansa vastuunsa metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttäjänä. Miten ja missä metsää hakataan, vaikuttaa metsien virkistyskäyttöön ja suojelun onnistumiseen. Toisaalta suojelu ja virkistyskäytön turvaaminen voivat rajoittaa metsästä saatavaa tuottoa ja metsien

virikistyskäyttö taas haitata suojelua ja monimuotoisuuden turvaamista (esim. metsien kuluminen, karsiminen avoimeksi, lahopuiden ja pusikoiden poisto).

Suojelu

Suojelupuolen keskeisinä intresseinä on tärkeimpien luontoarvojen turvaaminen, johon liittyvät tavoitteet perustuvat kansallisiin tavoitteisiin ja kansainvälisiin sopimuksiin. Tämä pitää sisällään luonnonsuojelualueiden pinta-alan kasvattamisen suojeluverkoston täydentämiseksi sekä vanhojen metsien ja uhanalaisten luontotyyppien ja lajien suotuisan suojelutason palauttamisen ja vaalimisen.

Tunnistettu asiakysymys liittyen metsien suojeluun:

Millaista on luontoarvot turvaava metsien kestävä hoito ja käyttö Jyväskylässä? Mikä on "riittävä" taso?

- Mitä voidaan suojellussa metsässä tehdä vai voidaanko tehdä mitään?
- Onko kaupungin metsiä suojeltu riittävästi?
- Miten hoidetaan suojelun ja monimuotoisuuden alueellinen painotus niin, ettei jokaisesta kuviosta tarvitse tapella erikseen?
- Monet vieraslajit tykkäävät avoimista paikoista. Kuinka avaraksi paikat tehdään? Minkä takia pitää tehdä avohakkuita?

Virkistyskäyttö

Metsien virkistyskäytöstä vastaavien tai virkistyskäyttöä edistävien tahojen intresseinä on turvata kaupunkilaisten monipuoliset ja turvalliset virkistysmahdollisuudet metsässä tietäen, että luonnossa ja metsässä liikkumisella on myös positiivisia terveydellisiä vaikutuksia. Metsiin on myös keskittynyt uudenlaista vapaa-ajan toimintaa. Avarat maisemat lisäävät esteettistä elämystä monille luonnossa liikkujalle.

Tunnistettuja asiakysymyksiä liittyen metsien virkistyskäyttöön:

Mikä on virkistyskäyttöön soveltuvien lähimetsien mielekäs (metsänhoidollinen) käsittelytapa?

- Miten rajuja toimenpiteitä tehdään lähimetsissä? Pitäisikö hakata enemmän ja tehokkaammin vai onko jo liian ronskia? Mikä on nykytehokkuus ja onko kestävä ratkaisu?
- Miten turvataan maisema- ja virkistyskäyttöarvot?
- Mitä asukkaat haluavat säilyttää?
- Ranta-alueiden käsittely, mitä tehdään rantametsille?
- Mitä virkistysaluemerkinnän omaavalla alueella voidaan tehdä? Eikö avohakkuu aina aiheuta virkistyskäytölle ongelmaa?
- Mikä on kaunis maisema kenenkin mielestä?

Millaiset virkistyskäytön muodot sopivat lähimetsiin – ja toisiinsa?

- Ollaanko valmiit avaamaan metsiä kaikille erilaisia virkistyskäyttömahdollisuuksia tarjoaville yrityksille?
- Jos toimintaa ohjataan metsiin, se kuluttaa metsiä. Missä menee raja, että haittaa?
- Miten eri virkistyskäyttömuodot istuvat toisiinsa?
- Minkälaisia mahdollisuuksia yhdistää valtion ja kaupungin metsien virkistyskäyttöä? Onko synergiaetuja?

Asukkaiden rooli ja viestintä lähimetsien hoitotöissä

- Kuunnellaanko asukkaita riittävästi lähimetsänhoitotöitä tehdessä?
- Ovatko asukkaat valmiita maksamaan siitä, ettei iso metsäkone tule?
- Minkälainen systeemi kaupungilla on käytössä, että tieto välittyy esim. mototoimijalle vai onko sellaista olemassa?

Talous

Biotaloudella on Keski-Suomessa vahva asema. Jyväskylä on iso metsän omistaja ja raaka-aineen tuottaja, jonka metsille on asetettu tuotto-odotuksia. Kaupunkistrategiassa Jyväskylä on profiloitunut elinkeinoelämään.

Tunnistettu asiakysymys liittyen metsien suojeluun:

Millaisia tuotto-odotuksia Jyväskylällä on metsiltään? Minkä tiedon varassa ne asetetaan?

- Mitä tuotto-odotukset tarkoittavat käytännössä?
- Minkälaisena toiminnan pitää pysyä, että saadaan myytyä puuta pystykaupalla? Miten prosessien pitäisi toimia, että yhteistyö pysyy hyvänä ja talous kunnossa?
- Hakataanko kaupungin talousmetsiä riittävän tehokkaasti?

Metsäohjelma aidon yhteistyön paikka

Metsäohjelma nähdään aidon yhteistyön paikkana, jossa valmista lopputulemaa ei ole ennalta määritelty.

Tunnistettuja asiakysymyksiä liittyen metsäohjelman tavoitteeseen ja sisältöön, legitimizeettiin, ohjelmaprosessin rakenteeseen ja aikatauluun:

Miksi tehdään, miten jalkautetaan ja mitkä resurssit? Mihin prosessi tähtää? Minkälainen Jyväskylän metsäalueesta halutaan? - Konkreettisen tavoitteen ja fokuksen määrittely

- Miten konkreettiselle tasolle metsäohjelman tuloksena syntyvät tavoitteet pääsevät ja miten metsäohjelma käytännössä ohjaa metsäsuunnitelmaa?
  - o Kuviotasoinen metsäsuunnitelma olisi syytä laatia kaupungin yksiköiden yhteistyönä metsäohjelmassa tunnistettujen tavoitteiden pohjalta.
  - o Miten käsitellään uusia kaupungille tulleita metsäalueita (esim. Jyväskylän maalaiskunta ja Korpilahti)?
- Sisällytetäänkö metsäohjelmaan suojelualueiden hoito?
- Onko määritelty valmiit hakkuutavoitteet? Pitää olla tiedossa alusta asti. Olisiko metsäohjelmasta sellaiseksi työkaluksi, jolla voisi muuttaa rahaksi asioita esim. lautakuntaa varten havainnollistamaan?
- Miten mitataan saavutettuja hyötyjä (taloustulos, kaupunkilaisten kokema hyöty, suojelun onnistuminen)?

Miten metsäohjelma jatkossa elää nousevien tarpeiden mukaan?

- Onko aktiivinen ote, johon palataan jollain syklillä?
- Olemassa olevienkin alueiden virkistyskäyttötarpeet muuttuu hirveällä vauhdilla. Miten reagoidaan? Halutaanko metsäohjelmaa hyödyntää esim. sellaiseen?

Mikä on metsäohjelman legitimitetti?

- Miten ohjelma tulee tutuksi poliitikoille ja saa poliittisen hyväksynnän?
  - o Onko työpajoissa poliitikkoja mukana jo ihan alussa -> toimivat viestinviejinä? Toisaalta herättää pelkoa lobbaamisesta.
  - o Vai työryhmä yhtenäisenä tekisi ja esittelisi tuloksia usein poliitikoille?
  - o Lautakunta ja hallitus tavoitettaisiin iltakoulun kautta, ei vietäisi valtuustoon (ei tavoitella tiukkoja linjauksia)

Näkemyksiä ohjelmanprosessin rakenteesta ja aikataulusta

- Ohjausryhmässä lautakunnan edustus (pj. tai puolueen edustaja)
- Pitäisi tehdä viestintäsuunnitelma oheen, tiivis PP
- Työpaja- tai maastokäynneillä saadaan paljon irti. Ongelmakohtien katsomista
- Prosessin lopputulos hahmoteltaisiin tyhjinä laatikoina. Ruvetaan heti alussa täyttämään niitä laatikoita. Tärkeät prinssiipit tehtäisiin heti, eikä viimeisenä.
- Metsästrategia nimenä ehkä mieluummin
- Huhtikuussa on vaalit, uusi valtuusto aloittaa 1.6. Vaalit vaikuttavat aikatauluun. On asioita, joita ei haluta ottaa vaaliteemoiksi. Lautakuntakin vaihtuu välillä. On hallittava tämä katkoskohta ja otettava kaksi lautakuntaa prosessiin mukaan. Tai odotetaan, että seuraava valtuusto kasassa.
- Nopeaa prosessia, joka ei veny liian pitkäksi.
- Riittävä resursointi, etukäteen tiedossa oleva ajankäyttö ja mitä toivotaan
- Metsäohjelman kesto:
  - o Perinteisesti metsäalalla ollut metsäohjelmien kesto 10 v. Lyhyen tähtäimen poukkoilu ei hyvä.
  - o Kaupungin metsästrategia kannattaisi laatia jopa seuraavan 30 vuoden ajalle uuden yleiskaavan tapaan. Luotaisiin yhteistyössä vankka pohja, arvot ja kulttuuri, joiden mukaan ellettäisiin. Vaikeaa se varmasti olisi.
  - o Toisaalta lyhyempään ohjelma-aikaan olisi helpompi sitoutua.
- Kootaan yhteistyöryhmä, otetaan toimijat mukaan ja voidaan jopa pyytää täydentämään itseään. Työskentelee työpajatyypillisesti, ulkopuolinen fasilitaattori ja pj. ulkopuolelta.

Miten kuntalaiset otetaan huomioon?

- Minkälaista käyttöä lähialueelle halutaan?
- Joku teema, joka nostetaan, siihen on helpompi tarttua ja antaa palautetta. Kokonainen metsäohjelma liian epäkonkreettinen → tärkeää tuoda konkreettisia asioita esiin ja nostaa keskusteluun
- Voisiko hakea nuorilta strategista paperia? Tuoretta näkökulmaa

4. Suositukset

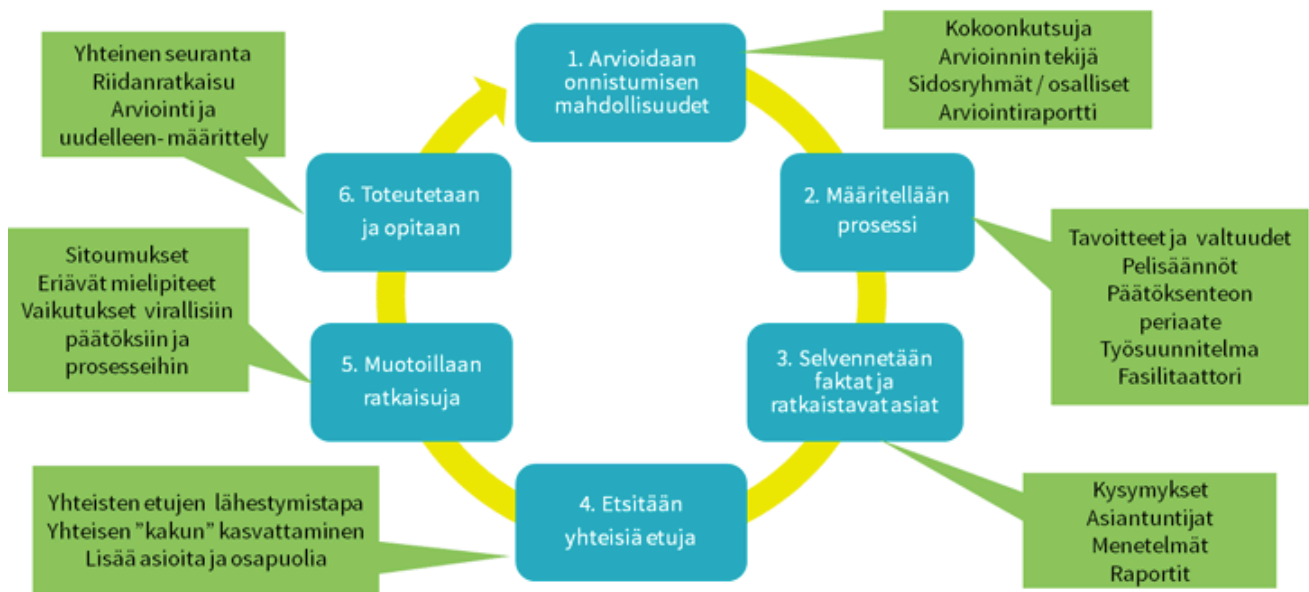
Metsäohjelmatyötä voi tehdä monella eri tavalla. Keskeinen valinta sidosryhmien näkökulmasta liittyy siihen, rakennetaanko osallistuminen kuulemisperiaatteella vai neuvottelevan yhteistyön periaatteilla. Ensimmäinen vaihtoehto on varmasti kunnassa tuttu: valmistelu toteutetaan virkatyönä ja osalliset kommentoivat, laativat lausuntoja jne. Osallisten näkemyksiä pyritään huomioimaan suunnittelussa. Kaupunki on selvästi ohjelman ”omistaja” ja vasta sen toteutuksesta.

Toinen vaihtoehto on, että sidosryhmien neuvottelevalla yhteistyöllä rakennetaan yhteistä, konsensukseen perustuvaa ohjelmaa, jonka kaikki voivat hyväksyä. Neuvotteleva, konsensuspohjainen työtapaa kunnioittaa kaikkien osallisten merkitystä keskustelussa. Yhteistyöhön pohjautuvalla toimintamallilla on tiettyjä etuja: osalliset ovat aidosti rakentamassa yhteistä näkemystä, mikä merkitsee myös parempaa sitoutumista ohjelman lopputuloksiin. Ohjelman hyväksyttävyyttä varmistetaan integroimalla osapuolten intressejä ohjelmatyöhön. Prosessissa voidaan myös määritellä osapuolille erilaisia vastuita ja rooleja ohjelman toimeenpanoon liittyen. Ajatuksena on, että kaikilla osapuolilla – myös kaupungilla - on oma mielekäs roolinsa paitsi metsäohjelman suunnittelussa, myös sen toteutuksessa.

Mikäli päädytään jälkimmäiseen vaihtoehtoon, tarvitaan ensimmäisessä vaiheessa yhteistyölle selkeät periaatteet ja rakenne:

1. Tarvitaan sidosryhmien edustajista koostuva yhteistyöryhmä (tai ”neuvottelukunta” tms.) , joka edustaa kattavasti metsäohjelmaan kytkeytyviä erilaisia intressejä ja näkökulmia. Yhteistyöryhmä on ohjelmatyön keskeinen foorumi; ryhmä päättää yhteisesti ohjelmatyön tavoitteista ja sisällöistä.
2. Yhteistyöryhmän työskentely aloitetaan organisoitumisvaiheella. Tässä vaiheessa ryhmä määrittelee yhteisesti ohjelmatyön pelisäännöt. Pelisääntöihin liittyy kysymyksiä mm. ryhmän tavoitteista ja mandaatista, päätöksenteon menettelytavasta, ulkopuolisten asiantuntijoiden hyödyntämisestä työskentelyssä, ryhmän jäsenyyksistä ja työskentelyyn osallistumisesta, jäsenten yhteydenpidosta taustaryhmiin, ryhmän työskentelyn julkisuudesta ja tiedottamisesta
3. Yhteistyöryhmän työskentelyä avustamaan kiinnitetään ulkopuolinen fasilitaattori, joka tarvitsee yhteistyöryhmän luottamuksen voidakseen toimia tehokkaasti. Fasilitaattorin tehtävänä on avustaa ohjelmatyötä puolueettomasti. Fasilitaattori vastaa sekä prosessin suunnittelusta että yhteistyöryhmän kokousten fasilitoinnista.
4. Yhteistyöryhmän toiminnan suunnittelu ja käsiteltävien asioiden esityslista pohjautuu edellä esitettyihin, lähtötilanteen kartoituksen tuottamiin asiakysymyksiin. Yhteistyöryhmä työstää fasilitaattorin avustuksella työohjelman, johon keskeiset kartoituksessa nousseet näkökulmat integroidaan.

Prosessi tarvitsee onnistuakseen koko kaupungin organisaation tuen ja sitoutumisen. Prosessille tarvitaan myös luottamushenkilöiden antama mandaatti. Konsensuspohjainen työskentely ei vie pois päätösvaltaa kaupungilta. Kaupungin organisaatio ja luottamushenkilöt päättävät ohjelmatyön käynnistämisestä ja luottamushenkilöt hyväksyvät lopullisen ohjelman. Ohjelman valmistelutyöstä annetaan mandaatti yhteistyöryhmälle, joka yhteistyössä laatii ohjelman sisällöstä suositukset, joihin kaikki sidosryhmät voivat sitoutua.

Kuva 2. Avustetussa neuvotteluprosessissa tutkitaan erilaisia tapoja vastata kunkin osapuolen tarpeisiin ja muodostaa sillä tavalla kaikkien hyväksyttävissä oleva ratkaisu.

Kartoituksessa haastatellut henkilöt ja tahot:

Tuula Smolander, katupäällikkö (Liikenne ja viheralueet –vastuualue), Jyväskylän kaupunki
Mervi Vallinkoski, kaavoitus, Jyväskylän kaupunki
Reijo Teivaistenaho, kaavoitus, Jyväskylän kaupunki
Päivi Pietarinen, ympäristöjohtaja, Jyväskylän kaupunki
Merja Kytömäki, metsäpuoli, Jyväskylän kaupunki
Reijo Puttonen, metsäpuoli, Jyväskylän kaupunki
Kari Häkkinen, ulkoilualueiden esimies, Liikuntapalvelut, Jyväskylän kaupunki
Heikki Sihvonen, ympäristönsuojelusuunnittelija (eläkkeellä), Jyväskylän kaupunki
Katriina Peltonen, ympäristönsuojelusuunnittelija, Jyväskylän kaupunki
Erja Saarivaara, kaupunkirakenteen toimialajohtaja, Jyväskylän kaupunki
Marko Kempainen, metsäpäällikkö, Jyväskylän kaupunki

Panu Halme, tutkija, Jyväskylän yliopisto
Leena Pajala, matkailukoordinaattori, Keski-Suomen liitto
Helena Reiman, aluejohtaja, Keski-Suomen Metsäkeskus
Auvo Hamarus, yksikön päällikkö, Keski-Suomen ELY-keskus
Petri Lehtoranta, aluejohtaja, Keski-Suomen liikunta
Ellen Tuikkanen, JAPA ry
Hannu Hokkanen, asukasyhdistyksen pj, JAPA ry
Raimo Itkonen, erikoissuunnittelija, Metsähallitus
Niklas Björkqvist, suunnittelupäällikkö, Metsähallitus
Mikko Tirola, metsävaltuuskunnan puheenjohtaja, MTK
Heikki Susiluoma, hankekoordinaattori, Luonnonsuojeluliitto
Markku Julkunen, liittovaltuuston varavaltuutettu, Luonnonsuojeluliitto
Tuomo Pihlaja, aluevastaava, Keski-Suomen Lintutieteellinen Yhdistys ry